

MÁLTEIGURIN

Lithuania, Lithauen, Litava ella Lietuva

Sosíalurin endurgav 6.1.96 spæklar úr »Orðafari«, men ein teirra ætlaði eg ikki at lata fara aftur við borðinum uttan viðmerking. Tað er landanavnið Litava, sum teir vilja trumfa ígjøgnum. Teir skriva, (kursivering mín, RG) at hetta er »tað navn, sum syðsta av Baltalondumefir kónari leiðbeining hevur fingið á føroyskum máli«. Teir halda fram og siga at »hetta er navnasniðið, sum Heimsatlasíð nýtir, og er sostatt eisini alment viðurkent«.

Skulu nýggj landanøvn smíðast, so økir tað um virðingina, um tey fáa eina góða forkláring. Men soleiðis arbeiðir málnevndin sjáldan. Í hesum føri siga teir bert: eftir kónari leiðbeining. Hvør hevur leiðbeint? Hvørji vóru argumentini? Hvørji aðrir møguleikar vóru avvístir? Dokumentatión finnst eingin.

Teir siga, at navnið Litava er alment viðurkent. Hvi? Jú, tí tað er skrivað so í Heimsatlasinum. Hvør hevur so skrivað hetta navnið í Heimsatlasinum? Jú, tað er ein maður, sum situr í Málnevndini og skrivur Orðafar. Sum kunnugt er eitt cirkulargument ikki nakað argument, men eitt logiskt mistak.

Lat tað verða sagt beinanvegin, at hesaferð hava teir ikki skeitt at íslendskum. Í Landabrefabók (1979) skrivast navnið: **Litháen**, og eftirsum íslenska -á- úttalast au, hevði tað verið **Lithauen** eftir føroyskum stavimáta; men fy, fy. Har eru bæði eitt ikki úttalað -h- og ein ending, sum hevur danskt/týskt snið: -en. (Tað málsliga forfallið í grannalandinum má vera ræðuligt).

Men lat okkum kanna, hvussu ein »køn leiðbeining« kann føra til formin Litava.

Á lithaískum máli (lietuviu kalba) kalla teir føðilandið: **LIETUVA (Lietuvos Respublika)**. Sagnorðið lieti merkir: at streyma, fossa, renna; lytus: regn, avfall; lit: at regna; lit: at stoyta, oysa. Navnið merkir sostat: Landið við teim streymandi ánum, áarlandið.

Í Vestureuropa eru tveir traditiónir at stava hetta navn. Onnur er tann hollendsk/bretsk/franska traditiónin, sum hevur formarnar: Lithuania, Lituaia, Lithuania, Lithuanie. Soleiðis skrivaðu kartografarnir Mercator 1595, Blaeu 1635 & 1662, de Wit 1688, Sanson 1692, Moll 1772 og W. Faden 1794. Endingin -a er vanlig (ofta við connectivum -i- frammanfyri, > -ia. Pilurin > verður lisið: broytist til) tá latínsk og gresk orð og sermøvn (nomina propria) verða tillagað. Sama er galdandi, sum analogi, við tillagning úr øllum øðrum málum. Formurin kann tí hugsast at vera íkomin soleiðis: **Lietuva > Lituva-n-ia > Lithuania** har -e- og -v- eru burturðottin við assimilatión.

Hin traditiónin er tann týsk/danska (fyrr eisini norsk/svenska), sum skriva Litauen, sum kann vera íkomin so: **Lietuva > Litauv-a > Litau-en**. Vit síggja at -u- verður -au- sum analogi, tí au ella Aue á týskum merkir ong, (breiður) áardalur, mýrulendi, og er av sama uppruna sum tað danska: en á og føroyska: ein á. Endingin (suffixið) á týskum: -a > -en.

Men hvussu so Lietuva > Litava á »føroyskum«; -ie- er drigið saman til -i-. Men hvar er -u- farið? Ílt er at síggja, at formurin Lithuania kann vera avskeplað til Litava. Men her eru tveir aðrir møguleikar. **LIETUVA > Litava > Litava**; men hvi broyta ein vokal so radikalt sum u > a? Hin møguleikin er ein brongling av tí týska forminum **Litauen > Litav-en > Litav-a**. Endingina -en uppfatar »Orðafar« sum óføroyska, og verður tí broytt til -a. Teimum dæmar heldur ikki sjálvljóðið -u-, tað skal avhøvdast, og í staðin seta teir hjáljóðið -v-. (Tí royna teir eisini at tvinga skúlanemningar og onnur hampafólk at skriva Evropa ístaðin fyri tað vanliga **Europa**, og Avstralia fyri **Australia**). Vit fáa so ein avlagaðan týsk/danskan form: Litava, har -av- er tað týska -au- (Aue), sum í hami nú hevur sníkt seg inn í føroyskt, (men tað vistu teir í Málnevndini kanska ikki av?)

Hvi ikki brúka tann form og stavihætt, sum íbúgvarnir í umrøddu landinum sjálvir brúka. Teir hava eisini latínska alfabetið, so ikki er neyðugt við transskriptiónum. Lietuva er bæði lætt at siga og at stava. Hvat hugsa føroyingar tá teir síggja staðanøvn, sum stavast Glibre, Andefjord, Sjøv og Gjov? Hvi ikki respektera aðrar tjóðir og teirra mál? Ger móti øðrum, sum tú ynskist, at tey skulu gera móti tær.

Keldur:

Anon Lithuania. Vilnius 1986

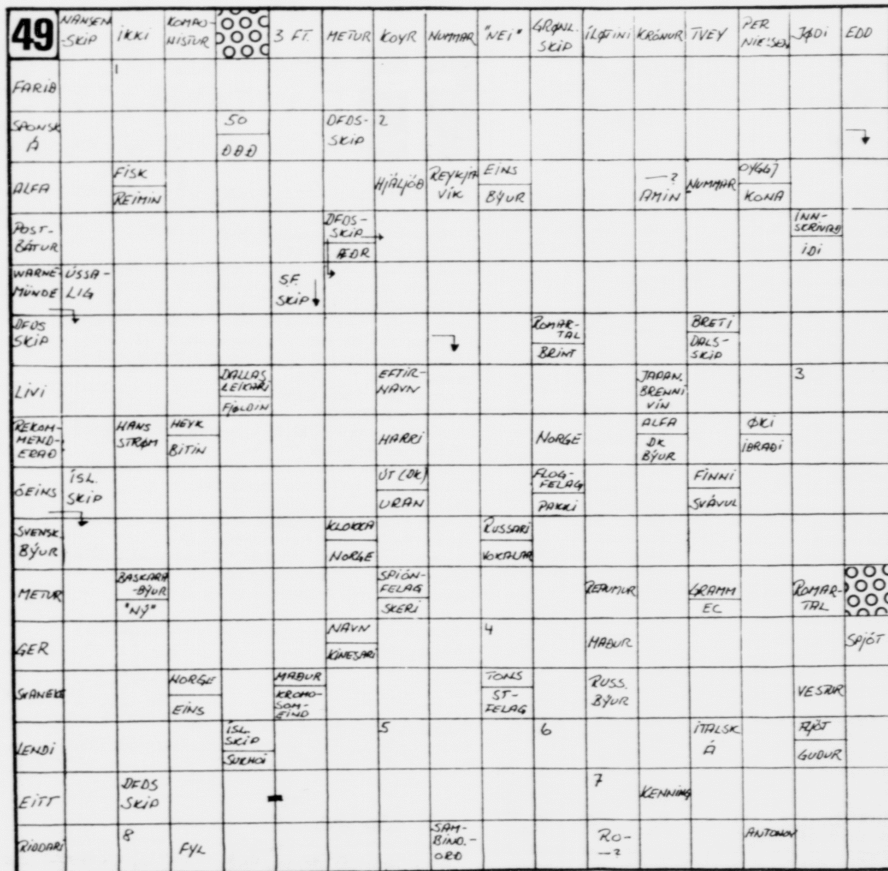
Egls: Etymologisch-geographisches Lexikon. Leipzig 1880

Humphreys: Antique Maps and Charts. London 1926

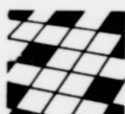
Ríkisutgáfa námsbóka: Landabrefabók. Reykjavík 1979

Sturmfeis/Bischof: Unsere Ortsnamen. Bonn 1961

Rolf Güttesen
15. januar 1996

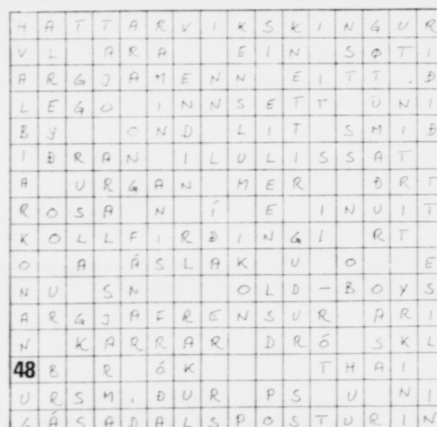

© CES, 1996

KROSSORDAGÁTA

Loysnin frá seinastu viku Loysunarorðið: AVBYGDARFÓLKID

Vinnari: Marni Djurhuus, 410 Kollafirði

Hvønn leygardag

verður krossordagáta í blaðnum. Drigið verður millum rættu innsendu loysnirnar. Vinningurin er ein av niðanfyri nevndu bókum frá Føroya Skúlabókagrunni. (Krossa av hvørja tú best kundi hugsað tær).

Fyri at verða við í dráttinum um vinningin, má loysunarorðið vera okkum í hendi í seinasta lagi hósdagin. Vinnarin verður saman við loystu gáttini kunningjörður í blaðnum næsta leygardagin.

Sendið loysunarorðið til: Sosíalurin, Box 76, 110 Tórshavn – og viðmerkið »Krossordagáta« á bjálvan.

Loysnunarorðið:

Navn

Bústaður

Bygd/býur

Lesið føroyskt – hugsið føroyskt!

- ☐ Fuglar í Norðurhøvum
- ☐ Stjórnarskipanarmálið 1946
- ☐ Spell at sólin kom upp
- ☐ Politiska søga Føroya 1814–1906
- ☐ Føroyskir soppar
- ☐ Døgurðabókin
- ☐ Sögan um eplið
- ☐ Heimsatlas
- ☐ Mannakroppurin – og hvussu hann starvar
- ☐ Alfagurt ljóðar min tunga (fløga/ljóðband)

Bøkur og annað tilfar
– bæði innan og uttan skúlagátt.

FØROYA SKÚLABÓKAGRUNNUR

